

تاریخ ایران در کتاب‌های درسی قطر

قربانعلی جلیل‌فر

سرگروه تاریخ استان کهگیلویه و بویراحمد

اشاره

که یکی در نیم‌سال اول و دیگری در نیم‌سال دوم، و هر کدام ۳ ساعت و ۴۵ دقیقه در هفته، تدریس می‌شود. کتاب **تاریخ اول** به صورت عمومی است و برای همه‌ی رشته‌های سال اول تدریس می‌شود.

جلد اول کتاب تاریخ اول دارای ۱۴۰ صفحه و شامل سه بخش است. بخش اول در مورد تمدن در جزیره‌العرب است و خود دارای ۳ فصل، به ترتیب، در مورد تمدن یمن، تمدن‌های شمال جزیره‌العرب پیش از اسلام، و بالاخره تمدن شرق شبه‌جزیره می‌باشد. بخش دوم کتاب نیز در مورد تمدن میان‌دورود (بین‌النهرین) و بخش چهارم آن در مورد تمدن آمریکای مرکزی و جنوبی است.

جلد دوم کتاب تاریخ اول شامل سه بخش است. بخش اول در مورد تمدن شام، بخش دوم در مورد تمدن مصر باستان و بخش سوم آن درباره‌ی تمدن‌های یونان، فارس (ایران)، روم، سند (شبه‌قاره‌ی هند) و چین می‌باشد. این کتاب ۱۴۴ صفحه است. مطالب هر دو کتاب سال اول متوسطه، تمدن‌های دوره‌ی باستان یعنی قبل از اختراع خط و دوره‌ی تاریخی را از اختراع خط تا حدود سال ۵۰۰ م، دربرمی‌گیرند.

تاریخ دوم متوسطه اختصاص به رشته‌ی ادبیات دارد و شامل دو جلد است:

جلد اول ۱۳۰ صفحه و دارای ۶ بخش است. بخش اول در مورد جنگ‌های دوره‌ی خلفای راشدین و شامل سه فصل است. اغلب مطالب این بخش در مورد فتوحات اسلامی در جبهه‌های مختلف در زمان خلفای راشدین است. بخش دوم در مورد

کتاب‌های درسی تاریخ متوسطه در کشور قطر حاوی رویدادهای مربوط به تاریخ، تمدن و فرهنگ‌های مختلف جهانی و از جمله ایران است. در این کتاب‌ها، تاریخ ایران از نگاه کسانی نوشته شده که ایرانی نیستند و بعضاً در گذشته، با توجه به تنش‌های منطقه‌ای، قومی و نژادی، ضدیت‌هایی با ایران و تاریخ آن داشته‌اند. بنابراین درک واقعیت‌ها از نگاه آنان، برای ما ایرانیان بسیار مهم است.

در این بررسی، برآنیم ضمن معرفی مطالب مربوط به ایران، از یک‌سو، با کمیت و چگونگی انعکاس تاریخ و فرهنگ ایران در کتاب‌های تاریخ کشور قطر آشنا شویم و از سوی دیگر ببینیم تا چه اندازه امکان شناخت واقعی تاریخ ایران برای دانش‌آموزان قطری وجود دارد. به همین منظور، در این مقاله، ابتدا سرفصل‌ها و عناوین کتاب‌های درسی تاریخ کشور قطر معرفی شده و سپس به مقایسه‌ی حجمی و محتوایی موارد مربوط به ایران پرداخته شده است. در نهایت قسمت‌هایی از مطالب مربوط به ایران در کتاب‌های مذکور را، برای درک بهتر دیدگاه‌های نویسندگان کتاب‌ها ترجمه کرده‌ایم. امید است سودمند واقع شود.

کلید واژه‌ها: آموزش تاریخ، قطر، تاریخ ایران.

مروری بر سرفصل‌های کتاب درسی تاریخ متوسطه‌ی قطر

در دوره‌ی متوسطه‌ی آموزشگاه‌های قطر ۶ جلد کتاب درسی تاریخ وجود دارد که در پایه‌های اول، دوم و سوم تدریس می‌شود. بنابراین برای هر پایه دو جلد کتاب اختصاص یافته

جنگ‌های دوره‌ی بنی‌امیه و دارای سه فصل است که تماماً به فتوحات اختصاص دارد. بخش سوم در مورد جنگ‌های دوره‌ی عباسیان و در دو فصل است. بخش چهارم در مورد مناطقی است که در آن‌ها اسلام بدون جنگ، از طریق دعوت یا به‌وسیله‌ی بازرگانان مسلمان گسترش یافته است. این بخش خود دارای دو فصل و در مورد نشر اسلام در مناطق غرب و شرق آسیا و اقیانوس هند، شبه قاره‌ی هند، چین، جنوب آسیا و شرق دور یا هند و چین می‌باشد.

بخش پنجم در مورد هجوم مغولان به دنیای اسلام است و بالاخره بخش ششم در مورد تهاجم مغرب زمین به جهان اسلام و آغاز جنگ‌های صلیبی علیه مسلمانان است.

جلد دوم کتاب تاریخ سال دوم ۱۳۲ صفحه و شامل سه بخش است. بخش اول با عنوان جنگ‌های صلیبی در شرق اسلامی است که دو فصل را دربرمی‌گیرد. بخش دوم در مورد تمدن اسلامی و دارای ۶ فصل است که در آن به اوضاع اقتصادی، اجتماعی، فکری و تکنولوژیک تمدن اسلامی پرداخته است.

بخش سوم، در دو فصل، به مقایسه‌ی تمدن اسلام و اروپا پرداخته و ضمن آن به معرفی مراکز علمی جهان اسلام پرداخته و تأثیر تمدن اسلامی بر تمدن اروپا را مورد بررسی قرار داده است.

کتاب **تاریخ سال سوم** ادبی ۱۵۳ صفحه و شامل دو جلد است:

جلد اول آن تاریخ قرون جدید و معاصر جهان را مورد بررسی گسترده قرار داده و دارای چهار بخش است.

بخش اول چهره‌ی دنیای نو در ۵ فصل گسترده است که مطالب آن در مورد رنسانس اروپا، اکتشافات جغرافیایی، انقلاب صنعتی، استعمار و اشکال آن، انقلاب آمریکا و انقلاب فرانسه می‌باشد. بخش دوم کتاب تحت عنوان وطن عربی در دوره‌ی سلطه‌ی عثمانی، حمله‌ی فرانسه به مصر و شام، تشکیل دولت جدید مصر در دوره‌ی محمدعلی پاشا و حرکت‌های فکری سیاسی در جهان عرب، اصلاحات عثمانی و بحران بالکان و مسئله‌ی شرق را شامل می‌شود.

بخش سوم کتاب شامل سه فصل و درباره‌ی استعمارگری انگلستان و فرانسه در جهان عرب و آفریقا و همچنین استعمارگری اسپانیا و ایتالیا در جهان عرب قبل از جنگ جهانی اول است. بخش چهارم کتاب در مورد دنیای عرب و جنگ جهانی اول است که شامل سه فصل می‌باشد: جنگ جهانی اول، جهانی عرب در جنگ جهانی اول، و نتایج این جنگ، مطالب مطرح شده در این قسمت است.

جلد دوم کتاب تاریخ سال سوم، ۱۶۷ صفحه و از هفت بخش تشکیل شده است.

بخش اول در مورد جنگ جهانی دوم شامل دو فصل، بخش دوم در مورد استعمارگری انگلستان در جهان عرب پس از جنگ جهانی اول شامل چهار فصل. بخش سوم در مورد استعمارگری فرانسه در جهان عرب پس از جنگ اول دارای سه فصل. بخش چهارم در مورد استعمارگری ایتالیا و اسپانیا پس از جنگ جهانی اول شامل دو فصل، بخش پنجم در مورد مسئله‌ی فلسطین دارای سه فصل، بخش ششم در مورد کشورهای عربی که زیر نفوذ استعمار نبوده‌اند! (از جمله عربستان و یمن شمالی) دو فصل و بالاخره بخش هفتم در مورد تشکیلات و اتحادیه‌های جهان عرب می‌باشد که از سه فصل تشکیل شده است.

کتاب تاریخ سال سوم در واقع تاریخ معاصر جهان است و به‌ویژه جهان عرب را شامل می‌شود که در آن در مورد ایران مطالبی به‌صورت پراکنده و جزئی آمده است.

جایگاه تاریخ ایران در کتاب درسی تاریخ متوسطه کشور قطر

الف. از نظر حجم مطلب

همان‌طور که شرح دادیم، کتاب‌های تاریخ متوسطه در کشور قطر در ۶ جلد و مجموعاً ۷۶۰ صفحه تألیف شده است. در این کتاب‌ها تاریخ سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جهان از قدیمی‌ترین ایام تا دوره‌ی معاصر مورد بررسی قرار گرفته است.

در جلد اول کتاب تاریخ سال اول، مطلبی در حدود پانزده سطر به تاریخ ایران، که به حکومت آل مُنذر (حکومت حیره) در دوره‌ی ساسانیان مربوط می‌شود، اختصاص یافته است. همچنین در بررسی تمدن‌های میان دو رود (بین‌النهرین) حدود ده سطر را به تاریخ ایران اختصاص داده که عمدتاً به تمدن ایلام ارتباط دارد.

در جلد دوم این کتاب مطالب بیشتری در مورد ایران وجود دارد. در بررسی تمدن‌های باستانی منطقه‌ی شام، زمانی که از انحطاط این تمدن‌ها سخن گفته می‌شود، حدود هفت سطر در مورد چگونگی سلطه‌ی ایران بر این مناطق از دوره‌ی هخامنشی آمده است. همچنین در جریان سلطه‌ی دولت‌های خارجی بر کشور مصر یک جمله از تسلط ایرانیان بر مصر در زمان کمبوجیه ذکر شده است. در همین کتاب، در بخشی مستقل، تحت عنوان «تمدن فارسی» ده صفحه به تاریخ ایران باستان (دوره‌ی آریایی) با رسم نقشه اختصاص یافته است.

در کتاب تاریخ سال دوم مطالب زیادی در مورد ایران بیان شده که عمدتاً به جنگ‌های مسلمانان با ایرانیان در صدر اسلام و شش صفحه را با نقشه‌ی محل جنگ‌ها به خود اختصاص داده

کتاب‌های تاریخ متوسطه در کشور قطر در ۶ جلد و مجموعاً ۷۶۰ صفحه تألیف شده است. در این کتاب‌ها تاریخ سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جهان از قدیمی‌ترین ایام تا دوره‌ی معاصر مورد بررسی قرار گرفته است.

است.

در قسمتی دیگر از این جلد کتاب، مطالبی در یازده سطر (با نقشه) در مورد فتح گرگان و طبرستان (مازندران) بیان شده است.

همچنین درباره‌ی هجوم مغولان به ایران در دوره‌ی خوارزمشاهیان، بیست و دو سطر (همراه با نقشه) اختصاص یافته است.

در جلد دوم این کتاب، در بحث مربوط به تمدن اسلامی، به تأثیر تمدن و فرهنگ ایران در جهان اسلام و تأثیر ایرانیان در جهان اسلام در هشت سطر پرداخته و در قسمت مربوط به وزارت، در شش سطر به اهمیت وزارت در میان ایرانیان و خانواده‌های معروف وزرای ایرانی اشاره شده است.

در بحث مربوط به معرفی حیات اقتصادی مسلمین نیز، به‌صورت پراکنده مطالبی در مورد ایران آمده است. علاوه بر این در مباحث مربوط به حیات فکری مسلمین در معرفی علوم مختلف مذهبی و غیرمذهبی مانند علم حدیث، فلسفه، تاریخ، جغرافیا، ریاضیات، نجوم و پزشکی و داروشناسی از علما و دانشمندان ایرانی این رشته‌ها نام برده است. در مبحث مربوط به تأثیر تمدن اسلامی در تمدن اروپا، درباره‌ی تأثیر آثار دانشمندان معروف ایرانی در رشته‌های ریاضیات (خوارزمی) و پزشکی (رازی) توضیحاتی داده شده است.

کتاب دو جلدی تاریخ سال سوم، تاریخ معاصر جهان را بررسی کرده است که مطالب مربوط به ایران در آن بسیار اندک و به‌صورت جسته و گریخته نامی از ایران در آن آمده است و بیشتر محتوای آن در مورد تاریخ معاصر جهان عرب و اروپا و دنیای غرب می‌باشد.

با توجه به حجم کتاب‌هاب تاریخ دوره‌ی متوسطه‌ی قطر (حدود ۷۶۰ صفحه)، به نظر می‌رسد حجم مطالب مطرح شده در مورد تاریخ ایران در حد قابل قبولی باشد، اگرچه به دلیل گستردگی مطالب مربوط به کشورهای عرب زبان در دوره‌ی معاصر، جای تاریخ ایران از این جهت خالی است.^۱

ب. از نظر محتوا

حجم مطالب و ساعات تدریس این کتاب‌ها، که به آن اشاره کردیم، بیانگر توجه ویژه‌ی آموزش و پرورش قطر به درس تاریخ است. تنوع مطالب و توجه به کلیه‌ی ابعاد تمدن‌های جهانی در قالب تاریخ سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، مؤید درک صحیح مؤلفان^۲ از نگارش تاریخ به‌صورت علمی و پرهیز از روش‌های سنتی نگارش تاریخ است.

در این کتاب‌ها نویسندگان صرفاً به بیان رویدادهای سیاسی توجه نکرده‌اند، بلکه جنبه‌های حیات غیرسیاسی جوامع را نیز مورد بررسی قرار داده‌اند. مطالب اضافی و تکراری در آن بسیار کم و بیان مختصر و مفید مطالب کلیدی، همراه با تصاویر و نقشه‌های رنگی، بر این محاسن افزوده است.

در این کتاب‌ها به تاریخ ایران (به ویژه دوره‌ی باستان و اوایل دوره‌ی اسلامی) توجه جدی شده است.

در قسمت مربوط به دوره‌ی اسلامی تاریخ ایران، مورخان قطری، ظاهراً تحت تأثیر تاریخ‌نویسان صدراسلام، در مورد جنگ‌های مسلمانان با ایرانیان دوره‌ی ساسانی، همان مبالغه‌گویی‌ها را که مورخان صدراسلام در مورد اعداد و ارقام سپاهیان ایران بیان کرده‌اند، در مطالب خود آورده‌اند.

موجزنویسی در مورد تاریخ ایران، موجب شده است که در برخی موارد بسیار کلی‌گویی شود؛ تا جایی که خواننده‌ی کتاب ممکن است در تفکیک جزئیات و تفاوت دوره‌های مختلف (ایران باستان) دچار اشکال شود. در مقابل، در نقد رویدادها کمتر اشتباه به چشم می‌خورد. تعصبات نژادی و توهین‌آمیز و تحقیرکننده در آن دیده نمی‌شود و با توجه به حجم مطالب کتاب و خلاصه‌نویسی، قضاوت مؤلفان در نقل واقعیت تاریخ ایران منصفانه است. به نمونه‌هایی از مطالب مطرح شده در مورد ایران اشاره می‌کنیم.

«... فارس‌ها ملتی دارای تمدنی قدیم و بزرگ هستند که در سیاست و کشورداری و عمران و آبادی و فنون و آداب و علوم رشد کردند... زمانی که فارس‌ها دین اسلام را پذیرفتند به فراگرفتن زبان عربی روی آوردند تا آن‌ها را در فهمیدن دین اسلام کمک کند و لذا دیر زمانی نگذشت که بسیاری از آن‌ها در علوم دینی و دنیوی شکوفا شدند و در مسیر علمی و نویسندگی (کتابت) در علوم مختلف سهم گشتند به طوری که تمدن اسلام از آن‌ها بهره‌های فراوان برد، و بعضی از معارف و علوم هندی مخصوصاً ریاضیات و پزشکی از تمدن فارسی به تمدن عربی اسلامی انتقال پیدا کرد.^۳»

در قسمت دیگری در مورد تمدن حیره و تأثیرپذیری این تمدن از ایرانیان چنین آمده است.

«تمدن حیره در قسمت‌های نظامی و اداری و در بناهای معماری صبغه و رنگ

**مورخان قطری،
ظاهراً تحت تأثیر
تاریخ‌نویسان اوایل
اسلام، در مورد
جنگ‌های مسلمانان
با ایرانیان دوره‌ی
ساسانی، همان
مبالغه‌گویی‌ها را که
مورخان اوایل اسلام
در مورد اعداد و ارقام
سپاهیان ایران بیان
کرده‌اند، در مطالب
خود آورده‌اند**

تمدن فارسی دارد ... عرب‌های حیره از فرهنگ ایرانیان و زبان آن‌ها تأثیر پذیرفتند و این باعث شد ادب فارسی بین آن‌ها رواج پیدا کند. به همین دلیل موسیقی و شاعری در بین آن‌ها [اعراب حیره] رواج یافت. زندگی علمی در حیره شکوفا شد، به طوری که در زمان عرب جاهلیت هیچ پایتخت عربی این چنین شکوفایی را به خود ندیده بود.^۴ اما در مورد برداشت کلی مورخین قطری از تاریخ ایران، ترجمه‌ی کامل تاریخ ایران باستان، تحت عنوان «تمدن فارسی» را که به بررسی ایران دوره‌ی پیش از اسلام (سلسله‌های ماد - هخامنشی، اشکانی و ساسانی) پرداخته‌اند، می‌آوریم.

تمدن فارسی

عناصر آریایی^۵ شاخه‌ی ایرانی، بیش از هزار سال قبل از میلاد در ایران ساکن شدند و مناطقی را به اسم قبایلی که در آن ساکن شدند نام‌گذاری کردند. این قبایل عبارتند از:

۱. ماد
۲. فارس
۳. پارت

به این ترتیب اسم ماد بر قسمت شمال غربی ایران، اسم فارس بر قسمت جنوب غربی و اسم پارت به قسمت شمالی اطلاق شد.

مادها در حدود سال ۷۰۸ ق.م دولت خود را، در غرب ایران بنا نهادند و مقر آن را در شهر «اکباتانا» قرار دادند؛ اعتقاد بر این است که این شهر همدان امروزی می‌باشد. در همان‌جا «دیوسیس» [دیاکو] اولین پادشاه آن‌ها دولتش را تأسیس کرد و از آشوری‌ها مستقل شد.^۶ این دولت شامل ماد و فارس و آشور بود و عمر کوتاهی داشت و نتوانست در تمدن دستاورد مهمی داشته باشد. اما زمینه را برای پیدایش تمدن فارسی آماده کرد، به گونه‌ای که فارس‌ها بسیاری از عادات و رسوم خود از جمله زبان آریایی، حروف هجایی، و نحوه‌ی نوشتن را از آن‌ها

به ارث بردند. همچنین از آن‌ها در معماری بسیار کمک گرفتند، قوانین اخلاقی را از آن‌ها اخذ کردند و دین زرتشت را از آن‌ها به ارث بردند.

دولت مادها در حدود سال ۵۵۰ ق.م سقوط کرد و فارس‌ها به جای آن‌ها آمدند که خود شروع عصر جدیدی است که در آن مظاهر تمدن فارسی شکوفا شد.

کوروش پارسی حدود سال ۵۵۰ ق.م دولت هخامنشی را تأسیس کرد که یونانی‌ها آن را ولایت پارس نامیدند. از آن پس و این اسم به تمام سرزمین ایران و زبانی که ایرانیان

در شرح رویدادهای تاریخ ایران، کاستی‌هایی که ناشی از خلاصه‌نویسی در این کتاب‌هاست به چشم می‌خورد. از جمله، جای تاریخ معاصر ایران در این کتاب‌ها خالی است

با آن صحبت می‌کردند اطلاق شد. کوروش با تسلط بر دولت مادها و گسترش نفوذ خود بر تمام ولایات ایران توانست نفوذ خود را خارج از ایران نیز، تا لیدیا در سال ۵۴۶ ق.م، و تا آسیای صغیر و بابل [در عراق امروزی] در سال ۵۳۹ ق.م امتداد دهد. نفوذ این دولت در غرب بلاد شام را هم دربرگرفت و از شرق تا رود سند ادامه یافت. کوروش در ۵۲۹ ق.م کشته شد. اما نفوذ دولت او در زمان پسرش کامبیز [کمبوجیه] در سال ۵۲۵ ق.م تا مصر گسترش یافت و سرانجام در راه رسیدن او به قرطاجنه در تونس کنونی به شکست انجامید.

دولت پارس‌ها در زمان دارا (داریوش) که مردی جنگجو و کشورگشا بود و با تشکیل دولت از بزرگ‌ترین پادشاهان هخامنشی به‌شمار می‌رفت بسیار گسترش یافت. داریوش در سال ۴۸۵ ق.م وفات یافت.

بعد از وفات داریوش، و به خصوص بعد از شکست پارس‌ها از یونانی‌ها در جنگ زمینی ماراتون در سال ۴۹۰ ق.م و سپس جنگ دریایی سالامیس در سال ۴۸۰ ق.م، دولت هخامنشی رو به ضعف نهاد. این ضعف ادامه یافت تا این‌که در سال ۳۳۰ ق.م اسکندر مقدونی بعد از پیروزی در جنگ اربل (اربیل) بر داریوش سوم تسلط یافت و او را به قتل رساند و به سلسله‌ی هخامنشیان پایان داد. پایان دولت هخامنشی شروع مرحله‌ی ضعف، تفرقه و انشقاق ایران بود که تا پنج قرن متوالی در ایران ادامه داشت^۷ تا این‌که سلوکیان بعد از اسکندر بر ایران حاکم شدند تا این‌که تقریباً از اواسط قرن سوم ق.م پارت‌ها (اشکانیان) اقدام به آزاد کردن ایران از نفوذ سلوکیان کردند. پادشاهی دولت پارت تا سال ۲۲۶ میلادی که دولت ساسانی به دست اردشیر پسر بابک ساسانی تأسیس شد ادامه یافت. دولت ساسانی تا ظهور اسلام استمرار داشت.

مهم‌ترین مظاهر تمدن فارسی

۱. حیات اقتصادی الف. زراعت

ایرانیان به کشاورزی اهمیت زیادی می‌دادند و آن را از مهم‌ترین و شریف‌ترین کارهای بشر به حساب می‌آوردند. آن‌ها به همین جهت باکندن جوی‌ها آب را از کوه‌ها می‌آوردند و آب انبارها و سدها پل‌ها و قنات‌هایی می‌ساختند و با استفاده از گاواهن چوبی و گاوهای نر زمین را شخم می‌زدند. از این‌رو کشاورزی آنان رونق داشت و محصولات متنوعی به‌دست می‌آوردند که مهم‌ترین آن‌ها گندم و جو بود. زمین‌های

کشاورزی به قسمت‌های بزرگی تقسیم شده بود که اکثر شاهزادگان و ثروتمندان و تعدادی از کشاورزان مالک آن‌ها بودند.

ب. صنعت

صنایع مختلفی در ایران شکوفا شد که مهم‌ترین آن‌ها، اسلحه‌سازی، بافت لباس‌های ابریشم و پارچه‌های پشمی، قالی‌بافی و همچنین طلاسازی، نقره‌سازی، ساخت ظروف مسی، و سفال‌گری و کشتی‌سازی بود.

ج. تجارت

ایرانیان در هنگام صلح روابط تجاری زیادی از طریق دریا و خشکی با هند و چین و آسیای میانه و سرزمین‌های غرب و شرق آفریقا و با دولت بیزانس داشتند. راه‌های خشکی

همان راه‌هایی بود که قبل از دوره‌ی ساسانی وجود داشت، مانند راه‌های عراق، ساحل خلیج [فارس] و راه دریایی به هند. یا راه بین عراق، خراسان به وادی سند و سپس هند. راه دیگری نیز از سرزمین ترکستان در آسیای میانه به چین می‌رفت. مهم‌ترین کالاهای وارداتی از چین ابریشم و از هند ادویه‌جات بود.

۲. حیات سیاسی و نظامی

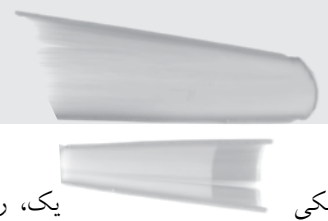
الف. نظام حکومتی

در ایران، نظام حکومتی، پادشاهی و موروثی بود و پادشاه تنها رهبر سیاسی و روحانی به شمار می‌آمد. ساسانی‌ها برای پادشاه، ابهت و عظمت زیادی قائل بودند، به گونه‌ای که به مردم عادی و رعیت اجازه داده نمی‌شد مستقیماً با پادشاه برخورد کنند و می‌بایست از پشت پرده با او صحبت کنند. کارمندان دولت و ملاقات‌کنندگان در مقابل او [شاه] به خاک می‌افتادند. پادشاه، مجلسی از بزرگان و اعیان داشت که در قصر پادشاهی تشکیل می‌شد و هر زمان که پادشاه ضروری می‌دید از آن‌ها می‌خواست تا درباره‌ی مسائل مورد نظر به مشورت پردازند.

ب. نظام اداری

داریوش اول نسبت به سامان دادن و ایجاد دولت اقدام نمود و کشور را به ولایات متعددی تقسیم کرد تا اداره‌ی آن‌ها و دادن حقوق به آن‌ها آسان گردد. او برای هر ولایتی حاکمی را انتخاب کرد و برای آن ولایت فرمانده نظامی فرستاد. همچنین برای هر ولایت کاتبی (دبیری) معین کرد که موظف بود گزارش‌هایی را از اوضاع ولایات برای او بفرستند. علاوه بر آن، پادشاه جاسوسانی داشت که در هر زمان و در هر مکانی حضور می‌یافتند تا پرونده‌های مالی و اداری آن‌جا را بررسی کنند. همچنین کاتبانی وجود داشتند که کارهای عادی حکومت را انجام می‌دادند و در هر یک از ولایات مسئول پرداخت حقوق کارمندان بودند و متعهد بودند که بخشی از مالیات را برای حکومت مرکزی بفرستند. ولایات آزاد بودند که زبان خاص خود را استفاده کنند

در ترسیم نقشه‌ها از نام‌گذاری مجعول خلیج عربی به جای خلیج فارس استفاده شده است

و عادات رسوم دین خود را داشته باشند. به گونه‌ای که این امر موجب رضایت اکثر مردم ولایات از حکومت پارس‌ها گردید.

ج. ارتش و کشتی‌های جنگی

۱. ارتش

سربازی برای مردان از ۱۵ تا ۵۰ سالگی اجباری بود و آن‌ها تحت نظر پاسداران شاهنشاهی که همگی از برجستگان و خانواده‌های معروف بودند قرار داشتند.

سپاه اصلی از پارس‌ها تشکیل می‌شد. همچنین سپاهی عام وجود داشت که شامل گروه‌های مختلفی بود که از مناطق تحت سلطه‌ی دولت پارس تشکیل می‌شدند و هر یک، روش جنگی و اسلحه‌ی خاص خود را داشتند

و به زبان بومی خود صحبت می‌کردند. این امر موجب عدم وحدت در سپاه پارس‌ها شد، به نحوی که هر ولایت دارای سپاه مخصوص خود بود.

۲. کشتی‌های جنگی (نیروی دریایی)

پارس‌ها نیروی دریایی قدرتمندی داشتند. به دستور پادشاهان ایران کشتی‌ها در کارگاه‌های فنیقی‌ها^۱ در سواحل مدیترانه ساخته می‌شد و بر سه نوع بود:

نوع اول: کشتی‌های جنگی، که در نبرد، پیش قراول بودند.
نوع دوم: کشتی‌هایی که سربازان و اسبان را حمل می‌کردند.
نوع سوم: کشتی‌هایی که اسباب و اثاثیه و ذخیره‌ی غذایی را حمل می‌کردند.

همیشه فرماندهان دریایی از خود پارس‌ها بودند ولی درجه‌داران دریایی، اغلب از قبیله‌های مختلف ایرانی (سایر ولایات) انتخاب می‌شدند. پارس‌ها به فنیقی‌ها اعتماد و اطمینان داشتند و از آن‌ها در آموزش سربازان خود در امور دریایی و آماده ساختن آن‌ها در جنگ استفاده می‌کردند.

۳. قوه قضائیه

در آن زمان پادشاه کشور، خود مسئول قوه‌ی قضائیه و بالاترین مقام برای قضاوت و دادگری بود. پس از پادشاه، دادگاه دیگری بود و در مرتبه‌ای پایین‌تر قرار داشت و بعد از آن دادگاه‌های محلی بودند که تعدادشان بسیار زیاد بود.

رجال دینی [روحانیون زرتشتی و...] قوانین لازم را برای این دادگاه‌ها وضع می‌کردند و وظیفه‌ی قاضی مشخص و معلوم بود. قانون برای رشوه‌خواری، هم گرفتن و هم دادن رشوه، مجازات اعدام در نظر گرفته بود. از دیگر قانون‌ها این بود که اگر کسی به وطن خیانت می‌کرد و یا به ناموس دیگران تعدی می‌کرد یا کسی را می‌کشت به اعدام محکوم می‌شد.

۴. راه‌ها

پارس‌ها از دیرباز به ساختن راه‌های ارتباطی و وسایل

حمل و نقل شهره بوده‌اند. آن‌ها برای ارتباط دادن اجزای حکومت و تقویت و تسلط حکومت پارس بر ولایات و آسان کردن کارهای اداری و جنگی و حمل و نقل کالاهای تجاری، مخصوصاً بین شرق و غرب که برای ایران اهمیت تجارتی زیادی داشت، راه‌هایی ساختند. آن‌ها در طول راه‌ها ایستگاه‌های نگهبانی، مراکز پست و استراحتگاه ایجاد کردند و همچنین تعداد زیادی پل بر روی رودخانه‌ها ساختند تا رفت و آمد راحت‌تر صورت بگیرد.

۵. دین

ایرانیان قدیم به دو الهه یا خدا اعتقاد داشتند. نخست خدای خیر به نام **اهورامزدا**

و دوم خدای شر یا **اهریمن**. آنان اعتقاد داشتند که بین این دو نیروی خیر و شر جنگی همیشگی برقرار است. این اعتقاد به ظهور دین زردشتی که به **زردشت** نسبت داده شده، انجامید. زردشت انسان را دعوت می‌کرد که یکی از این دو را برگزیند: نور یا راه خیر یا شر یا راه تاریکی را؛ و می‌گفت و محاسبه‌ی انسان پس از مرگ براساس آنچه از خیر یا شر انجام می‌دهد، انجام می‌گیرد.

در عصر ساسانیان دین‌های مختلفی پیدا شدند که برترین آن‌ها عبارت بودند از:

۱. **دین مانوی**: این دین در قرن سوم میلادی به وجود آمد. اساس این دین بر جنگ خیر و شر بنا شده است.

۲. **دین مزدکی**: دین مزدکی در قرن پنجم میلادی به وجود آمد و به مؤسس آن **مزدک** منسوب است. این ادیان تا زمان فتح ایران به دست مسلمانان در ایران رواج داشتند.

۶. هنرها

زمینه‌های هنری ایرانیان متعدد و مهم‌ترین آن‌ها **معماری** بود. پادشاهان پارس به معماری بسیار اهمیت می‌دادند و قصرهای باشکوه و مقبره‌ها و معابد و پل‌ها و انبارهای بسیاری را بنا نهادند. ایرانیان هنر معماری را از بابلیان، آشوریان و مصری‌های قدیم و یونانیان اقتباس می‌کردند؛ برای همین است که هنر و معماری ایران در آن عصر مخلوطی از هنرهای تمدن‌های مختلف به خصوص هنر یونانی است.

سخن پایانی

محتوای کتاب‌های درسی تاریخ کشور قطر، تاریخ جهان از دوره‌ی پیش از تاریخ و دوره‌ی تاریخی را تا نیمه‌های سده‌ی بیستم دربرمی‌گیرد. خلاصه‌گویی و حذف برخی مطالب در چنین نوشته‌هایی، با توجه به حجم وسیع اطلاعات تاریخ جهانی، امری طبیعی است.

در شرح رویدادهای تاریخ ایران، کاستی‌هایی که ناشی از خلاصه‌نویسی در این کتاب‌هاست به چشم می‌خورد. از جمله،

جای تاریخ معاصر ایران در این کتاب‌ها خالی است. بیشتر موضوعات مربوط به تاریخ ایران را مطالب مربوط به دوره‌ی پیش از اسلام (ایران باستان) و اوایل دوره‌ی اسلامی به خود اختصاص داده است. علاوه بر این **در ترسیم نقشه‌ها از نام‌گذاری معمول (خلیج عربی) به جای خلیج فارس استفاده شده است.** با وجود این‌ها نویسندگان کتاب در مجموع در معرفی واقعیت‌های تمدن و فرهنگ ایران خوب عمل کرده‌اند و حجم و محتوای این مطالب در کتاب درسی کشوری دیگر، مثبت ارزیابی می‌شود. توجه به ابعاد مختلف تاریخ (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) تمدن و فرهنگ ایران علاوه بر مطرح کردن ایران به عنوان یکی از کشورهای باستانی و دارای تمدن خاص در بین کشورهای مختلف جهان برای دانش‌آموزان قطری، در فهم کلی تاریخ ایران برای آنان بسیار مؤثر خواهد بود.

پی‌نوشت

۱. در نقشه‌ی صفحه‌ی ۲۶ کتاب تاریخ سال سوم نقشه‌ای رسم شده که محدوده‌ی کشورهای مستعمره‌ی انگلستان و فرانسه و... را نشان می‌دهد. در این نقشه قسمت‌های جنوب شرقی، مشرق و شمال ایران را به عنوان مستعمره‌ی انگلستان نشان داده است. در صورتی که با توجه به شیوه و نظام تعریف شده‌ی استعمارگری، ایران هرگز مستعمره نبوده است.
۲. هر شش جلد کتاب تاریخ به صورت شورایی توسط گروهی ثابت از نویسندگان تألیف شده است.
۳. ترجمه‌ی قسمتی از مطالب جلد دوم کتاب تاریخ سال دوم، صص ۶۵ و ۶۶ در زیر عنوان سرچشمه‌های تمدن اسلامی.
۴. ترجمه‌ی قسمتی از مطالب در مورد آل منذر که وابسته به حکومت ساسانیان و حاکم منطقه‌ی خیره بودند. صص ۶۲ و ۶۳.
۵. پژوهشگران معتقدند که آریایی‌ها در مناطق غربی آسیای میانه ساکن بودند، ولی نظری که امروز بیشتر مورد قبول است این است که آریایی‌ها از جنوب روسیه آمده‌اند. (پاورقی کتاب)
۶. استقلال مادها در دوره‌ی دیوسیس نبود، بلکه آن‌ها در دوره‌ی سومین پادشاه خود هوخستره به استقلال رسیدند.
۷. البته ضعف ایران کمتر از یک قرن بود ایرانی‌ها به رهبری اشکانیان موفق شدند سلوکیان را از ایران بیرون برانند و به عمر هشتاد ساله‌ی حکومت آنان در ایران پایان دهند. مترجم
۸. فنیقی‌ها قومی در ساحل مدیترانه در لبنان امروزی بودند که در کار دریانوردی بسیار مهارت داشتند.

منابع

۱. التاريخ. للصف الاول الثانوی. الفصل الدراسي الاول. وزارة التربية والتعليم قطر. چاپ هشتم ۲۰۰۱ م.
۲. التاريخ. للصف الاول الثانوی. الفصل الدراسي الثاني. وزارة التربية والتعليم قطر. چاپ دوم ۱۹۹۵ م.
۳. التاريخ. للصف الثاني الثانوی. الفصل الدراسي الاول. وزارة التربية والتعليم قطر. چاپ ششم ۲۰۰۰ م.
۴. التاريخ. للصف الثاني الثانوی. الفصل الدراسي الثاني. وزارة التربية والتعليم قطر. چاپ دهم ۲۰۰۴ م.
۵. التاريخ. للصف الثالث الثانوی. الفصل الدراسي الاول. وزارة التربية والتعليم قطر. چاپ دهم ۲۰۰۴ م.
۶. التاريخ. للصف الثالث الثانوی. الفصل الدراسي الثاني. وزارة التربية والتعليم قطر. چاپ دهم ۲۰۰۴ م.

7. www.CHN.IR